

فرهنگ بسامدی ترکیبات اضافه در کتاب

(مرصاد العباد من المبدء الى المعاد)

نجم الدين ابوبكر عبدالله بن محمد بن شاهور الاسدي الرازي

بر اساس تصحيح: محمد امين رياحي

حید سجادی فر

نوال محمدی

انتشارات مینوفر
Minufar.ir

مشهد مقدس - ۱۳۹۵

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

- سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور
- سجادی فر وحید: ۱۳۶ -
فرهنگ بسامت ترکیب، اضافی در کتاب (مرصاد العباد من المبدء
الی المعاد) نجم رازی، عبداللہ بن محمد بن شاہور الاسدی الرازی بر
اساس تصحیح محمدامین ریاحی/ وحید سجادی فرد، توران محمدی؛
بر اساس تصحیح محمدامین ریاحی.
مشهد: مینوفر، ۱۳۹۵.
۱۱۲ص.
زبان و ادبیات: ۱۰۷۳.
۱۰۰۰۰۰ ریال: 3-600-8590-84-2
- مشخصات نشر
مشخصات ظاہری
فروست
شابک
- وضعیت فهرست نویسی
یادداشت
موضوع
- فہما
کتابنامہ.
نجم رازی، عبداللہ بن محمد، ۶۵۷۰-۶۵۲ ق. مرصاد العباد من المبدء
الی المعاد -- کشف اللغات
نجم رازی، عبداللہ بن محمد، ۶۵۷۰-۶۵۲ ق. -- واژہ ہائے اسلامی
نجم رازی، عبداللہ بن محمد، ۶۵۷۰-۶۵۲ ق. -- واژگان
فارسی -- اضافہ
Persian language -- Adjunctive:
محمدی، توران، ۱۲۶۲ -
ریاحی، محمدامین، ۱۳۰۲ - ۱۳۸۸، مصحح
نجم رازی، عبداللہ بن محمد، ۶۵۷۰-۶۵۲ ق. مرصاد العباد من المبدء
الی المعاد
۱۳۹۵: ۲۰۷۵م/۲۸۲/۲ BPT
۱۳۹۷/۸۲:
شماره کتابشناسی ملی: ۴۵۵/۸۸۰
- وضعیت فهرست نویسی
یادداشت
موضوع
موضوع
موضوع
موضوع
شناسه افزوده
شناسه افزوده
شناسه افزوده
رده بندی کنگره
رده بندی دیویی
شماره کتابشناسی ملی

عنوان کتاب: فرهنگ بسامدی ترکیبات اضافه در کتاب (مرصاد العباد من المبدء الى المعاد) نجم الدين ابي بكر عبدالله بن محمد بن شاهرور الاسدي الرازي بر اساس تصحيح: محمد امين رياضي

نویسنده: وحید سجاد زعفرانی نورانی محمدی

طراح جلد: میتوفر

صفحه آرا: اکرم ملک‌نژاد

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

قطع: وزیری

چاپ و صحافی: دقت

قیمت: ۱۰,۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۵۹۰-۸۴-۲

تمام حقوق چاپ و نشر این اثر محفوظ است.

مشهد مقدس، بلوار جلال‌الاحمد ۶۹ پ ۱۱۶، ص.پ: ۹۱۸۹۵-۱۷۵۵

همراه: ۰۹۳۵۲۱۶۲۷۵۵ - تلفن و دورنگار: ۰۵۱-۳۸۳۲۳۵۵۳

سایت: www.minufar.ir - ایمیل: minufar@yahoo.com

فهرست مطالب

۷	پیشگفتار
۱۱	الف
۲۱	ب
۲۵	پ
۲۶	ت
۳۱	ث
۳۱	ج
۳۷	چ
۳۷	ح
۴۰	خ
۴۵	د
۴۹	ذ
۵۰	ر
۵۴	ز
۵۶	س
۶۰	ش
۶۲	ص
۶۷	ط
۶۸	ض
۷۰	ظ
۷۰	ع
۷۵	غ
۷۶	ف
۷۸	ق
۸۲	ک

۸۶	ی
۸۶	ل
۸۸	م
۱۰۱	ن
۱۰۶	و
۱۱۰	هـ
۱۱۰	ی
۱۱۳	فهرست منابع و مآخذ

www.ketab.ir

پیشگفتار

امروزه یکی از نوترین و پرکاربردترین کارهای پژوهشی در مورد متون گذشته و حتی معاصر نگارش فرهنگ‌های بسامدی است. فرهنگ‌های بسامدی به- عنوان یکی از شاخص‌های ارزشمند برای پی بردن به مؤلفه‌های فرهنگی، اجتماعی یک جامعه‌ی زبانی می‌باشد. البته این نکته را نیز نباید از خاطر دور داشت که میراث بسامد واژگان پیرو یک بازه زمانی است که پیکره‌ی فرهنگ در آن زمان شکل گرفته است. امروزه فرهنگ بسامدی در تحقیقات و پژوهش‌های بینا رشته‌ای دارای جایگاه ویژه‌ی خود است. از کاربردهای این گونه فرهنگ‌ها می‌توان به کاربرد آنها در آموزش زبان به دیگر زبان‌ها، پژوهش‌های زبان‌شناسی، نظریه‌های کاربردی و فناوری‌های زبانی در محیط رایانه‌ای نام برد.

اما فرهنگ‌های بسامدی با توجه به نوع کاربردشان، می‌توانند به گونه‌های گوناگون ایجاد گردند. یکی از انواع این گونه فرهنگ‌ها، فرهنگ بسامدی ترکیب اضافات است. در این فرهنگ بسامدی ترکیب‌های اضافی یک اثر ادبی با ترتیب الفبایی دسته‌بندی می‌گردند که خود این گونه کارها می‌تواند در امر پژوهش‌های زبان‌شناسی، دستوری، سبک‌شناسی و مطالعات بلاغی یاری‌گر علاقه‌مندان پژوهش در متون گوناگون باشد.

یکی از آثار ارزشمند و فاخر در زبان و ادبیات فارسی کتاب «مرصادالعباد من المبدء الی المعاد» می‌باشد. مرصادالعباد مهم‌ترین اثر «نجم الدین ابوبکر عبدالله بن شاهور الاسدی الرازی معروف به «دایه» و متخلص به «نجم» از صوفیان مشهور نیمه اول قرن هفتم و از جمله نویسندگان معروف آن عهد

است وی در خدمت مجدالدین بغدادی (مقتول به سال ۶۰۷ یا ۶۱۶) عارف مشهور و شاگرد نجم الدین کبری (م ۶۱۸) بریاضت و مجاهدت پرداخت^۱ زندگی نجم الدین سرشار از فرازاها و نشیب‌های فراوانی بوده است «گویا بعد از کشته شدن پیر و مرشد خویش از خوارزم به خراسان و سپس به عراق رفت و در هنگامه فتنه مغول از ری به همدان و از آنجا به قصد آسیای صغیر به جانب اربیل روان شد، چون خبر یافت که کفار مغول همدان را محاصره و فتح و غارت نام کرده و متعلقان او که بیشتر در ری بودند شهید نمودند عزم خود را در سفر به بلاد روم جزم کرد و از راه بکر به شهر قیصریه «قیساریه» رفت و در شهرها و مخیم روم و شام سکنا گزید و عاقبت به بغداد رفت و به سال ۶۵۶ بدرود حیات گذشت»^۲

کتاب مرصادالعباد من الممد، الی المعاد در سال ۱۳۵۲ برای نخستین بار توسط استاد محمدامین ریاحی تصحیح و چاپ شد، و بعدازآن چندین بار تجدید چاپ گردید.

این کتاب عزیز به سبب ارزشمندی از لحاظ ادبی، تاریخی و آیینی همواره موردتوجه محققان بوده است، و پیوسته مورد بررسی و تحقیق قرارگرفته شده است و هرکس به سهم خویش گام‌های کوچک و بزرگی را در راه تبیین و تصحیح آن برای علاقه‌مندان به این‌گونه متون برداشته‌اند.

با توجه به مطالعات انجام‌گرفته در پژوهش‌ها و نگارش‌های فراوان انجام‌شده در مورد این اثر گران‌قدر، جای خالی یک فرهنگ بسامدی در میان این آثار احساس گردید. با توجه به شمول فرهنگ بسامدی ترکیبات اضافه بر

۱: تاریخ ادبیات ایران: ذبیح الله صفا، تلخیص از دکتر محمد ترابی، انتشارات فردوسی، جلد

دوم، چاپ شانزدهم ۱۳۸۴، ص ۲۱۲

۲: همان پیشین

دیگر انواع فرهنگ‌های بسامدی. بر آن شدیم که عزم‌ها را جزم نموده و فرهنگ بسامدی ترکیبیات اضافه‌ی کتاب مرصادالعباد را گردآوری نماییم تا شاید به سهم خود گام کوچکی در راه پژوهش و تحقیق درباره این کتاب گرانسنگ برداشته باشیم.

کتاب جلیل انجام‌گرفته و اشراف کامل وی بر کاستی‌های آنها، بنده را مأمور و متخر نمود که فهرستی از ترکیبیات اضافه کتاب مرصادالعباد را تهیه نمایم که در صورت تأیید، یاری ناچیزی باشد برای کسانی که در مورد این کتاب به تحقیق و بررسی می‌پردازند.

در این صفحات سعی شده است که تمامی ترکیبیات اضافه موجود در کتاب مرصادالعباد تصحیف است، محمدامین ریاحی (چاپ دهم ۱۳۸۹، انتشارات علمی و فرهنگی) با ترجمه به دستور زبان نوین فارسی و بر اساس ترتیب الفبایی دسته‌بندی گردد. ترکیبیات اندکی که آورده شده در این کتاب شامل انواعی چون ترکیبیات اختصاصی است که شامل اضافه ملکی، تخصیصی و اقترانی می‌گردد. همچنین به دسته‌ی دیگر از ترکیبیات اضافه مانند اضافه بیانی اشاره کرد که شامل اضافه‌ی تشبیهی، فاعلی، مفعولی، تأکیدی و اشتمالی می‌شوند.

از دیگر ترکیبیات اضافی که در اینجا موردبررسی قرار گرفته شده، می‌توان از اضافاتی چون اضافه تعظیمی یا احترامی و نسبی و همچنین اضافه تبعیضی که کسر آن به معنی «از» تبعیضی است نام برد. در برخی از مواقع شبه مضاف‌الیه‌ها هم از متن کتاب آورده شده است و با توجه به فراوانی ترکیبیات و اشعار و لغات عربی در کتاب مرصادالعباد سعی بر آن شده است که ترکیبیات عربی موجود در آن بعد از بررسی و مطابقت ساختاری و معنایی با معادل فارسی، طبق حروف الفبا در ستون ترکیبیات اضافه آورده شوند.

بعضی از ترکیبات در این کتاب از دو بخش فارسی و عربی ساخته شده‌اند که جواز ما در آوردن آنها در جمع ترکیبات اضافه بر آن است که نسبت بخش اول و دوم ورای معانی فارسی بخش عربی، یا نسبت ملکی است یا تخصصی و یا فاعلی است یا مفعولی. بخش زیادی از ترکیبات اضافه چندین بار در متن کتاب تکرار شده‌اند برای جلوگیری از تکرار [تکرار] یکی از آنها نوشته شده و شماره صفحات تکرار شده آن در جلوی ترکیبات به ترتیب عددی صفحات نوشته شده است و اگر یک حرف بیش از دو بار در هر صفحه تکرار شده باشد، فقط دو بار آن آورده شده است. تمامی ترکیبات اضافه بر اساس حروف الفبایی از اولین حروف تا آخرین حرف ترکیب اضافه تنظیم گردیده‌اند و در سه ستون در هر صفحه نوشته شده است. با توجه به چنین چینشی در ترکیبات، در زیر هر حرف تعدادی ترکیبات اضافه نشده‌اند که با توجه به حروف آغازین تعداد آنها می‌تواند متغیر باشد. طوری که در زیر بعضی از حروف تعداد زیادی ترکیب اضافه وجود دارد و در عین حال در بعضی حروف ترکیبات اندک و یا در مواردی هیچ ترکیبی با یک حرف خاص آغاز نمی‌شود برای مثال حرف (الف) و (م) بیشترین ترکیبات اضافه را در متن به خود اختصاص داده‌اند و حروفی چون (پ)، (چ)، (ض)، (ط)، (ظ) و (گ) کمترین ترکیبات اضافه را در حرف (ژ) هیچ ترکیبی در زیر خود ندارد.

در پایان از تمامی گرامیانی که ما را در این راه یاری نموده‌اند، کمال تشکر و قدردانی را داریم.

«الحمد لله»

وحید سجادی فر

توران محمدی

پاییز ۹۵